



BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA DE PERSONES EX-PRESSES POLÍTQUES DEL FRANQUISME

Nº 113

TERCER
TRIMESTRE
2023



CHILE 1973 / 2023

LA HISTORIA ES NUESTRA
... Y LA HACEN LOS PUEBLOS



LA FEDERACIÓN INTERNACIONAL
DE RESISTENTES, UN COMBATE
PERMANENTE



XIX FIR

CONGRESS

OCTOBER 2023

IN BARCELONA

SUMARI

- 3 UNS RESULTATS QUE HAN FRENAT L'EXTREMA-DRETA AL NOSTRE PAÍS
- 5 UNA JUSTICIA POLÍTICA: A 60 AÑOS DE LA CREACIÓN DEL TRIBUNAL DE ORDEN PÚBLICO
- 8 ENTREVISTA AMB EL SECRETARI GENERAL DE LA FIR DR. ULRICH SCHNEIDER
- 10 CONGRÉS DE LA FEDERACIO INTERNACIONAL DE RESISTENTS
- 11 XILE: 50 ANYS D'UNA ESPERANÇA DESFETA
- 13 "RETROBAMENT" ENTRE GUINOVART I XILE
- 14 DES DE COLÒMBIA, ENTREVISTA A OSCAR RAMÍREZ DEL CSPP
- 23 DUES DICTADURES I DUES EXHUMACIONS
- 25 RECORDEM AL NOSTRE SOCI FUNDADOR, ALFONSO CARLOS COMÍN
- 26 EN RECORD DE LA ROSA TORAN
- 27 ENS HA DEIXAT LLUM VENTURA, DONA, FEMINISTA I LLIBERTÀRIA
- 28 UN PROJECTE EDUCATIU I UN MURAL
- 30 MEMÒRIA I TURISME: OPORTUNITATS I RISCOS
- 32 EL RACÓ DE L'ARXIU

Ajudes al Butlletí 113

Rosa Viñolas

42€

MOLTES GRÀCIES PER LA VOSTRA COL·LABORACIÓ!

LES VOSTRES APORTACIONS SON ESSENCIALS PEL FUTUR DE L'ASSOCIACIÓ

Nº de compte de l'Associació:
ES07 2100 0429 6402 0017 5329

PLAFÓ D'EDICIÓ

Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme (membre de la FIR)

Adreça:

Via Laietana, 16 – 08003 Barcelona.

Tel:

934 812 853.

Correu electrònic:

expresopolitics@gmail.com

Web:

expresopoliticsdelfranquisme.com

Dipòsit legal:

B-33.493-95

Fotografies:

Toni Sánchez Poy, EL LOKAL; Rock Blackbock; Eduard Amourous; Ignasi Espinosa; Carles Vallejo; Joana Conill

Twitter:

[@exprespol](https://twitter.com/exprespol)

Facebook:

[/Expresos Politics Franquisme](https://www.facebook.com/ExpresosPoliticsFranquisme)

Instagram:

[@exprespol_acepf](https://www.instagram.com/exprespol_acepf)

Muntatge i impressió:

Associació La Natural Coopmunicació

Compte corrent:

ES07-2100-0429-6402-0017-5329

VOLS FER-TE SOCI/A?

Col·labora amb nosaltres per fer visible la Memòria Democràtica:

- Fes-te soci/a amb una quota de 50€ anuals.
- O fes una aportació puntual a la nostra entitat.

Més informació a la nostra web.

ESTIGUES AL DIA!

Inscriu-te al nostre **Butlletí Electrònic** per rebre els actes que realitzem i articles relacionats amb la nostra entitat.

Omple el formulari de la web.

UNS RESULTATS QUE HAN FRENAT L'EXTREMA-DRETA AL NOSTRE PAÍS

Editorial

Els passats 28 de maig i 23 de juliol, el nostre país va viure un intens cicle electoral els resultats del qual han estat força complexos, però dels que al nostre entendre cal destacar algunes qüestions de les eleccions municipals i, parcialment autonòmiques del 28 de maig i de les del Congrés de Diputats del 23 de juliol.

Pel que fa al resultats de les municipals i parcialment autonòmiques, el PP en va sortir reforçat, i també VOX, que va guanyar posicions en molts ajuntaments i comunitats autònomes, la qual cosa va possibilitar la formació de governs de PP-VOX a diversos espais autonòmics (València, Balears, Aragó...) i l'entrada de VOX als parlaments d'algunes comunitats, Catalunya inclosa. Pel que fa a les municipals a la ciutat de Barcelona, va quedar en primer lloc la candidatura de Xavier Trias (Junts) amb el 22'42% dels vots i 11 regidors, seguida de Collboni (PSC) amb el 19'79% dels vots i 10 regidors i, a molt poca distància, Ada Colau (BCN en COMÚ), amb el 19'77% i 9 regidors. Aquest resultat va deixar pas finalment al relleu de l'alcaldia que va passar de mans de l'Ada Colau a Collboni, quedant altra vegada Trias a les portes de regir el Consistori barceloní. Els resultats de la Comunitat de Madrid van representar també un impuls a les forces de dreta i d'extrema dreta, que van celebrar amb alegria uns resultats que apuntaven molt positivament per ells a les eleccions al Congrés de Diputats celebrades el 23 de juliol. Però la divulgació per part del PP, i especialment per part de VOX, de la seva autèntica política, expressada en les primeres mesures de govern, de caire poc democràtic, anti-feminista, limitadores de drets i impulsores de censures de tot tipus, liquidant tot el que tingués a veure amb la memòria històrica i amb el catalanisme com enemic a batre, embolicat tot amb un sentiment de nostàlgia franquista, va provocar que l'electorat progressista aixequés amb

el seu vot una barrera per evitar la deriva del país cap a l'extrema dreta, trencant d'aquesta manera amb els resultats que darrerament anaven estenen per Europa "l'ou de la serp" del feixisme.

En aquest sentit els resultats del 23 de juliol van representar un important obstacle per les aspiracions del PP de substituir el govern de coalició progressista encapçalat pel president Sánchez tot i que, en el moment d'escriure aquest editorial, la composició del govern d'esquerres no té encara garantida la majoria del Congrés i s'està negociant amb els possibles aliats per aconseguir la majoria suficient, que de no aconseguir-se no pot descartar-se una possible repetició de les eleccions legislatives. El resultat de la composició de la Mesa de Cambra amb majoria progressista, el dia 17 d'agost, fa pensar, però, que el president Sánchez podrà tornar a formar govern.

Les associacions memorialistes teníem molt clar que en aquestes eleccions estaven en joc, entre d'altres coses, l'eliminació de les polítiques de memòria, un objectiu de sempre de la dreta i de l'extrema dreta (si és que es poden separar) i també acabar amb les entitats que venim treballant en aquest tema. En els pocs dies que porten en actiu els governs d'extrema dreta ja han desenvolupat clarament polítiques en aquest sentit. Cal recordar que a primers d'any VOX va recórrer la Llei de Memòria Democràtica davant el Constitucional, que recentment l'Ajuntament de Saragossa ha retirat la subvenció a la Fundació Labordeta, l'acord entre el PP i VOX a l'Aragó per derogar la Llei de Memòria, o que l'Ajuntament de Burgos ha retirat la subvenció a la Coordinadora Provincial per la Recuperació de la Memòria Històrica, que enguany estava destinada a la creació d'un Espai de Memòria al Monte Estepar, lloc on van ser assassinades i enterrades en fosses comunes cente-

nars i centenars de persones, la majoria ciutadans i ciutadanes de Burgos, en les setmanes posteriors al Cop d'Estat, etc.

Les entitats de memòria assistim amb preocupació a l'augment de la influència arreu de forces d'extrema dreta desenvolupant polítiques de caire clarament feixista. Un exemple d'això el tenim a l'Argentina, amb la victòria de l'extrema-dreta a les primàries celebrades fa poc, i també a Xile on contemplem amb recança la commemoració poc reeixida dels cinquanta anys del Cop d'Estat contra Salvador Allende i la massacre posterior que va liquidar l'esperança que va representar l'experiència

xilena. Tot i que en els darrers temps aquests exemples queden contraposats pels resultats de les primeres voltes de les eleccions a Guatemala i El Salvador, clarament favorables a l'esquerra. Davant de tot plegat, no deixa de ser una bona notícia la possible formació a Espanya, en contra de les previsions de la dreta i extrema dreta, d'un govern de coalició d'esquerra progressista, amb una actitud clarament antifeixista, defensora de les polítiques de Memòria i partidària de la pau i la seguretat mundial, de la mateixa manera que és una bona notícia la celebració a Barcelona de l'Assemblea de FIR (Federació Internacional de Resistents) de la que trobareu informació en aquest mateix butlletí.

MARC CARRILLO

EL DERECHO
REPRESIVO DE
FRANCO
(1936 - 1975)

EDITORIAL TROTTA

20 de setembre, 19.00 hores

Espai Assemblea

Via Laietana 16, Barcelona

L'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme (ACPEPF) i la Fundació Cipriano García presenten el llibre *El derecho represivo de Franco (1936-1975)*, del catedràtic emèrit de Dret Constitucional de la UPF Marc Carrillo. A banda de l'autor, l'acte comptarà amb les intervencions de la catedràtica de Dret Penal de la UAB Mercedes García Arán i del catedràtic emèrit d'Història de la UPF Josep Maria Fradera. Presentarà l'acte la membre de la junta de l'ACPEPF Montse Torras. El llibre, publicat per l'editorial Trotta, parteix de l'evidència que les dictadures i els totalitarismes sempre han utilitzat el Dret i documenta com el franquisme va crear un Estat amb Dret, un Estat administratiu, però en cap cas un Estat de Dret.

UNA JUSTICIA POLÍTICA: A 60 AÑOS DE LA CREACIÓN DEL TRIBUNAL DE ORDEN PÚBLICO

Javier Tébar Hurtado
 Profesor agregado de la Universidad de Barcelona y miembro del
 Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la UB.



Desde principios de los años cincuenta hasta finales de los años sesenta, se introdujeron varios cambios normativos para intentar conferir mayor apariencia de legalidad al sistema de represión de la dictadura, nacido de la guerra. La fórmula prevista por las autoridades de cara a su proceso de institucionalización fue hacer compatible el protagonismo del Ejército con la modernización de la Administración Pública a través de diferentes normas legales.

Prácticamente todo podía ser considerado, si se quería, como

una infracción de orden público, tal como así ocurrió. Para el Régimen, la excepción era la norma. Así las cosas, se hacía evidente que su legitimidad jurídica se sustanciaría en su legitimidad de origen, del ejercicio del poder y del proceso de institucionalización, alejado de los estándares de las democracias de su entorno. El edificio legal continuista quedó culminado en 1966 con la aprobación de la Ley Orgánica del Estado.

La jurisdicción castrense siguió aplicándose en delitos graves, mientras que los de propaganda subversiva y de asociación ilícita, que crecieron extraordinaria-

mente, fueron asignados a una jurisdicción especial, el Tribunal de Orden Público, a través de sus juzgados. Este tribunal especializado, con sede en el Palacio de las Salesas en Madrid, fue creado en diciembre de 1963 como un instrumento de excepcionalidad jurídica heredero del Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo, cuya finalidad era perseguir y castigar los delitos políticos vinculados a la oposición antifranquista. Esta adaptación tuvo como escenario de fondo un contexto marcado por conflictos sociales, como la oleada de huelgas iniciada en la primavera de 1962, que marcaron el inicio de un nuevo ciclo de protesta.

El TOP, junto con los consejos de guerra sumarísimos, se convirtió en uno de los instrumentos represivos más importantes de la dictadura durante sus años finales, conformando un sistema de justicia represiva dual. Desde su creación, persiguió mediante procedimientos civiles las actividades políticas; quedaban fuera de su ámbito aquellas otras conceptuadas como actos de terrorismo, ya que continuaban dentro del campo de la jurisdicción militar. Por tanto, el TOP ampliaría considerablemente la participación de la administración civil en la represión dirigida contra las reivindicaciones laborales y del movimiento obrero renovado de las Comisiones Obreras, que en un primer momento aprovechó una ventana de oportunidad para su organización, expansión y arraigo a través de las elecciones sindicales, convocadas por el Sindicato Vertical en 1960, 1963 y 1966, hasta su ilegalización por el Tribunal Supremo en marzo de 1967. Pero aquel tribunal especial también actuó contra las protestas y movimientos estudiantiles, en unos años en los que unos recintos universitarios, cada vez más politizados, se constituyeron en una suerte de territorio liberado, diferente respecto de la calle, en el que se entrelazaban el activismo cultural y político anti-franquista.

Entre los delitos más frecuentes juzgados por el TOP estaban los de asociación ilícita, propaganda ilegal, reunión ilegal, desórdenes públicos o manifestación ilegal, cuyo porcentaje más elevado estuvo protagonizado por militantes obreros. Entre 1964 y 1976 este tribunal ins-

truyó un total de 22.660 procedimientos –el 60 por ciento de ellos entre 1974 y 1976–, resolvió 3.798 sentencias, de las que el 25 por ciento fueron absolutorias, y en las que estuvieron encartados 8.943 ciudadanos, que según Juan José del Águila, como hipótesis, pudieron afectar de manera directa o indirecta a más de 50 mil personas. Hoy sabemos que la mayoría de presos políticos juzgados por el TOP lo fueron por su vinculación con las Comisiones Obreras. Al no existir espacio alguno para la institucionalización del conflicto, cualquier demanda laboral, económica, incluso circunscrita a la empresa se politizaba con rapidez. Por otro lado, paralelamente a los paros crecieron las marchas, concentraciones y conatos de manifestación, y los trabajadores ocuparon el espacio público, disputándose al régimen e hicieron visible la protesta.

La respuesta violenta ofrecida por la dictadura durante esta etapa – combinada en algunos momentos con otro tipo de medidas políticas– coadyuvaría a que la forma, la defensa y el ejercicio de los derechos de reunión, asociación, expresión y participación política por parte de los movimientos de protesta pasaran a politizarse. Los cambios en las formas de acción de los movimientos sociales y políticos también habrían marcado la línea de los costes de la represión. No toda la actuación del antifranquismo explica el crecimiento de la conflictividad en la sociedad española, pero sí fue un estímulo fundamental y permanente para la extensión del con-

flicto social de cara a la variada expresión de sus formas.

Ya en su etapa final, la dictadura se vio obligada a introducir una serie de variaciones en el modelo represivo que con tanto éxito había empleado. Las autoridades trataron de solucionar el descontento y la protesta de la población incrementando las detenciones y la contundencia de las fuerzas de orden público, Policía Armada, Guardia Civil, antidisturbios, y la propia Brigada Político Social, policía política de la dictadura que, con la aprobación de una nueva Ley de Seguridad de noviembre de 1971, amplió en gran medida sus funciones represivas. Pero ni Carrero Blanco, ni después Arias Navarro, cuando le sustituyó al frente del Gobierno, apostaron por la relajación de la represión. Y esto a pesar de que a partir de 1970 la represión indiscriminada de la disidencia y el terrorismo constituirían un importante foco de desavenencias en el seno de la dictadura, incluso un coste político ante la opinión pública española e internacional en determinados momentos. Para lo que aquí nos interesa, desde principios de la década de los setenta la dictadura mostró de manera progresiva una debilidad institucional y una falta de eficacia política para frenar las protestas de parte de la ciudadanía. Esta mayor pérdida de legitimidad del franquismo convertía la represión en un instrumento difícil gestionar que, en determinados casos, derivó en situaciones no deseadas por las propias autoridades. La funcionalidad de la represión política perdía fuerza en el mantenimiento del orden franquista.

Este año 1976 fue el de mayor conflictividad laboral en España desde la guerra civil. Una oleada de huelgas sin precedentes recorrió el país durante el primer trimestre. Las huelgas de este período 1976-1977 abarcaron desde el apoyo al proyecto rupturista de la oposición hasta la resistencia a la crisis económica, que comenzaba a manifestar sus efectos. El pico huelguístico se situó en 50 millones horas de trabajo perdidas. A su vez, 1,8 millones, el 13% del total de la población activa, habían participado en los paros, sobre todo en los primeros dos meses y medio de 1976. El número de conflictos se calcula que estuvo en torno a los 3.000. Estas huelgas mayoritariamente habían sido ilegales. Ante tal situación, el gobernador civil de Barcelona comentó: «hemos tenido 5 huelgas legales y 255 ilegales. Evidentemente algo está mal: la ley o la huelga».

Las consecuencias de las protestas pusieron de manifiesto el uso de un determinado tipo de política represiva que tenía que ver con la

propia concepción de las autoridades respecto al mantenimiento del orden público y el papel de la policía. El general de la Guardia Civil José Antonio Sáenz de Santa María, que desde principios de 1970 desempeñó cargos en la lucha contra ETA, años después aseguraba, refiriéndose a las manifestaciones de 1976, que «(...) tanto la policía como la Guardia Civil apretaban el gatillo con bastante facilidad. Las manifestaciones solían ser disueltas a tiro limpio y era muy frecuente que acabasen con las calles ensangrentadas [...] La policía armada no estaba preparada para mantener el orden en las manifestaciones sino para reprimirlas». Tampoco cabría descartar a la ligera la voluntad y la decisión del Gobierno de establecer una acción ejemplarizante con la que poner freno a la oleada de conflictos de aquellos primeros meses de 1976.

Las autoridades justificaron la violencia del Estado, más allá de lo que se ha definido como su legítimo monopolio. No obstante, la otra cara de la moneda de esta política

fue que la progresiva movilización de la opinión pública contra los abusos policiales y el uso de la fuerza por parte del Estado llegó a constituirse, de manera clara en la década de los años setenta, en una fuente de deslegitimación política del régimen. Como en otras experiencias históricas de carácter dictatorial, la politización de la defensa de los derechos humanos y su sistemática violación se tradujo en costes políticos para sus gobernantes. En el contexto del cambio político que vivía el país, el gobierno presidido por Suárez aprobó el Decreto-Ley de 4 en enero de 1977 con el que el TOP fue suprimido, al tiempo que se creaba la Audiencia Nacional para juzgar delitos de terrorismo y de ámbito estatal, cuestión que ha suscitado y suscita debate histórico y jurídico. Aunque lo cierto es que se dio una continuidad evidente entre los magistrados titulares de aquel tribunal especial, así 10 de los 16 jueces que ocuparon plaza en la recién creada Audiencia Nacional (el 62%) habían sido miembros de TOP.



Presea de posició de José Francisco Mateu Canovés com a president del TOP. Madrid, 13 de novembre de 1968. EFE

ENTREVISTA AMB EL SECRETARI GENERAL DE LA FIR DR. ULRICH SCHNEIDER

A finals d'octubre la "Federació Internacional de Resistents (FIR) - Federació d'Antifeixistes" celebrarà a Barcelona el seu XIX Congrés.

Què és el FIR i a qui representa?

La FIR és l'organització que aplega a les federacions fundades després del final de la Segona Guerra Mundial a Europa per resistents, partisans, deportats, lluitadors supervivents a les files de la coalició anti-hitleriana i els seus familiars i que en molts països també inclouen els antifeixistes de les generacions actuals.

Quan es va fundar en plena Guerra Freda a Viena l'any 1951, el tema central va ser la preservació de la pau i el llegat polític dels supervivents. Al mateix temps, es tractava de recordar a les generacions futures la resistència antifeixista en tota la seva amplitud política. Al llarg de més de set dècades hem perdut algunes associacions que no s'obrien a les noves generacions però s'hi han incorporat d'altres que van poder fer el relleu generacional i associacions de nova creació com per exemple, las dels amics de les Brigades Internacionals.



En aquest sentit, els objectius de 1951 són avui també els de les aproximadament 60 federacions membres de la FIR a 25 països d'Europa, Israel i Amèrica Llatina perquè la idea de l'antifeixisme segueix viva.

La FIR és una federació amb una llarga de tradició, però quines tasques té avui?

La FIR té les seves arrels en la meritòria lluita de les dones i homes de la resistència contra el nazisme. En aquest sentit som una "associació memorial". Per

a nosaltres el llegat dels supervivents, tal com es va formular per exemple al "Jurament de Buchenwald", segueix essent vigent i és un compromís de cara al futur.

Si es diu que hem d'aixafar les arrels del nazisme, aleshores veiem avui en nombrosos països -no només a Europa- les causes socials del ressorgiment de grups i partits polítics neofeixistes i d'extrema dreta, contra els quals hem de ser políticament actius si defensem un futur democràtic. Malauradament, la "creació d'un

nou món de pau i llibertat" encara no és una realitat. Per tant, som actius com a "Ambaixadors de la Pau" de les Nacions Unides juntament amb les nostres federacions membres en els moviments per la pau. El missatge de pau conjunt de la FIR i la Federació Mundial de Veterans (WVF) de novembre de 2022 per a un alto el foc immediat i l'inici de negociacions en lloc de lliuraments d'armes a la guerra d'Ucraïna segueix sent rellevant. La seva urgència en l'interès de la gent de totes les regions de guerra es subratlla de nou cada dia. Però tampoc ens oblidem dels innumbrables altres teatres de guerra del món. I quan parlem de llibertat, també ens referim a garantir la democràcia i els drets socials per a totes les persones, és a dir, també l'ajuda als refugiats. El llegat dels supervivents encara exigeix tota la nostra força i atenció.

A Espanya i Portugal encara són vius molts testimonis contemporanis de la lluita antifeixista. Però a la majoria dels països ocupats antigament pel nazisme, el seu nombre ha minvat. Què significa això per a la mediació de les experiències històriques?

Aquest és un dels grans reptes per a moltes associacions de FIR. La desaparició dels testimonis contemporanis i l'augment de la distància històrica, unida al ressorgiment de les forces d'extrema dreta, ens porten a viure terribles formes de revisionisme històric a molts països europeus. Els monuments de l'alliberament del feixisme i els alliberadors són destruïts, els col·laboradors feixis-

tes són honorats com a "lluitadors per la llibertat", i això no només passa amb el culte a Bandera a l'Ucraïna actual.

Al mateix temps, veiem que calen noves vies per oferir als joves de les generacions actuals l'accés i el coneixement històric sobre la lluita antifeixista als seus respectius països. Moltes federacions membres estan molt compromeses en aquesta feina i tenen força èxit. Volem avaluar conjuntament aquestes experiències a les files de la FIR i contribuir així a enfortir el treball històric i memorial. Els llocs històrics dels memorials dels camps de concentració tenen un paper important. Així, planifiquem juntament amb les federacions membres per al 2025 una nova trobada internacional de joves amb 1000 participants al CC-memorial Buchenwald.

Els resultats electorals dels partits d'extrema dreta a diversos països europeus són aterridors. El maig de 2024 tindran lloc les properes eleccions al Parlament Europeu. Quina és la posició de la FIR al respecte?

Al nostre congrés formularem un missatge polític clar amb motiu d'aquestes eleccions. Per descomptat, no donem cap recomanació electoral per a cap partit. Demanem que les forces de la societat civil, dels sindicats, els moviments ecologistes i socials, les organitzacions de joves i migrants intervinguin activament en xarxes comunes en aquesta campanya electoral i expressin les seves demandes democràtiques i humanes d'Europa.

Perquè defensem una Europa conscient de les seves arrels antifeixistes, una Europa de totes les persones, en la qual es reforcin els drets socials, especialment dels més febles, que assumeixi la responsabilitat conjunta dels refugiats que ens arriben de guerres, fam i altres desastres, que defensi la pau, la política de distensió europea i contra la militarització de la UE. Aquests són grans problemes. És la nostra perspectiva sobre una Europa antifeixista.

Què espera la FIR del congrés de Barcelona?

En la preparació a Barcelona i Espanya experimentem una gran predisposició a donar suport a la idea de l'antifeixisme que representem. Això és molt encoratjador. Durant el congrés participarem en diversos actes commemoratius en memòria de les Brigades Internacionals i de les víctimes espanyoles de la dictadura franquista. Això mostra la vitalitat social de la memòria històrica.

Fins ara, els comentaris de les associacions membres confirmen que després de la pandèmia de Coronavirus i amb l'impacte de la guerra d'Ucraïna, cal un intercanvi polític real. En aquest sentit, el congrés mostrarà que una organització internacional paraigua d'associacions en la tradició de la lluita antifeixista és políticament necessària no només avui, sinó també en el futur. I com aconseguiu integrar les generacions actuals en aquest treball. Aquesta és la base d'un futur de la FIR.

CONGRÉS DE LA FEDERACIO INTERNACIONAL DE RESISTENTS

BARCELONA 27, 28, 29 D'OCTUBRE 2023



PROGRAMA

Divendres 27

18:00h Saló de Cent Ajuntament de Barcelona.
Lliurament dels Premis Michael Vanderborcht entre les premia-
des: Liliana Segre, senadora vitalícia i ex deportada al Camp Bir-
kenau, Delfina Tomàs, Teresa Alonso

Dissabte 28

9:00 Sala d'actes de CCOO. Congrés de la FIR (tot el dia)

Diumenge 29

Commemoració del 85è aniversari de la partida de les brigades
internacionals

9:30h Ofrena floral, Fossar de la Pedrera

11:00h Monument a les Brigades Internacionals, Rambla del
Carmel Barcelona

17:30h Les Masies, l'Espluga de Francolí



PRESENTACIÓ DEL LLIBRE LECCIONES ROBADAS AMB LA PARTICIPACIÓ DE L'AUTOR

DIVENDRES 6 D'OCTUBRE 18H 2023

MEMORIAL DEMOCRÀTIC, C/ PEU DE LA CREU 4, BARCELONA

Quan un període sense democràcia s'allarga en el temps, la història s'ompli de falsedats fetes a la mesura d'uns pocs i els relats adulterats es converteixen gradualment en veritats que es divulguen de generació en generació. Tota aqueixa informació tergiversada, silenciada o enterrada explica, en el seu conjunt, per què aquest país va perdre la seua memòria.

Luis Vivas, al costat de diferents professionals que un dia van ser els seus alumnes, han recollit testimoniatges de primera mà i han entrevistat grans experts en els temes que investiguen i recuperen perquè, per primera vegada, puguen estar tots junts en un sol llibre al qual puga accedir l'alumnat d'Història.

XILE: 50 ANYS D'UNA ESPERANÇA DESFETA

Enric Cama

(A Robert Blasco, in memoriam)

La victòria de Salvador Allende en les eleccions del 4 de setembre del 1970 i la via xilena al socialisme desenvolupada pel Govern d'Unitat Popular, un front comú de l'esquerra que ajuntava a socialistes, comunistes, socialdemòcrates, moviments socials i sindicats, va crear una gran esperança no solament entre una part important de la població xilena sinó també en tota Llatinoamèrica. El programa amb el qual Allende i la Unitat Popular havien guanyat les elec-

cions proposava la transformació radical de Xile instaurant el socialisme de manera democràtica i pacífica. Propugnava la via xilena al socialisme de manera diferent del procés seguit anteriorment a la Unió Soviètica o a Cuba.

Les elits xilenes van veure en aquest triomf d'Allende i de la Unitat Popular un greu perill pels seus privilegis i van començar ben aviat a crear un clima hostil al nou govern. Poc després de la victòria d'Allende, Eduardo Frei es va reunir amb l'ambaixa-

dor dels EEUU, Edward Korry, per demanar-li la seva intervenció. El Govern dels EEUU també veia en el triomf de la UP el perill de convertir Xile en un possible punt de referència important per l'esquerra llatinoamericana. Davant d'això les elits conservadores de Xile i el Govern dels EEUU, amb Nixon i Kissinger al davant, van unir-se per acabar amb el projecte d'Allende. Els EEUU aviat van preparar una campanya del terror que el memoràndum *Política cap a Xile*, del 9 de novembre de 1970, explicava prou bé marcant la política



a seguir: suport a les dictadures properes (Argentina i Brasil), bloqueig dels préstecs, cancel·lació de crèdits, sancions a empreses si no abandonaven el país i control total de la premsa.

D'acord amb aquesta estratègia, els sectors conservadors de Xile i el Govern dels EEUU van començar a organitzar un moviment desestabilitzador boicotejant la situació econòmica i intoxicant la situació política, potenciant el sorgiment de bandes paramilitars com "Pàtria i Llibertat" i dirigint els seus esforços a liquidar els sectors demòcrates de l'exèrcit xilè assassinant el capità de l'Armada Araya Peeters, de l'equip presidencial d'Allende, el comandant en cap de l'exèrcit xilè, el general René Schneider i, després del cop d'Estat, el general Carlos Prats que havia substituït a Schneider en el comandament de l'exèrcit, etc. Finalment, amb un grup d'alts càrrecs militars, i amb la CIA com a protagonista, van organitzar un cop d'Estat que va acabar amb Allende i la democràcia, instal·lant un règim de terror que va durar quasi 20 anys.

Aquest règim de terror imposat per la dictadura del general Pinochet, aliada als EEUU, va mantenir-se fins 1990, quan va iniciar-se a Xile un període de transició afavorit per una situació de canvis mundials, a la URSS, a Alemanya, a Sudàfrica, etc. Canvis que marcaven la fi de la Guerra Freda. Xile va iniciar aleshores un camí cap a la democràcia ple de contradiccions i amb l'ombra de Pinochet projectant-se damunt el record d'aquella esperança desfeta fa 50 anys per un cop d'Estat que

no va deixar que el programa de la UP i la presidència d'Allende acabessin la seva obra històrica. Però, encara que lentament, les coses anaven canviant, i l'activitat dels xilens exiliats, junt amb la solidaritat de moltes organitzacions i personalitats del nostre país, no van deixar de considerar la possibilitat d'acusar Pinochet de la desaparició de més de 3000 persones y de la tortura de milers més durant el seu mandat. El 1996, l'advocat espanyol i ex assessor d'Allende, Joan Garcés, va començar a reunir proves per denunciar Pinochet davant l'Audiència Nacional d'Espanya i demanar la seva extradició al nostre país. Els jutges britànics van acceptar la petició i el 16 d'octubre de 1998 Pinochet va ser arrestat a instàncies del jutge Baltasar Garzón d'acord amb el principi de Jurisdicció Universal, però el 2 de març del 2000 el govern britànic va decidir posar-lo en llibertat argumentant el seu estat de salut. Malgrat la seva llibertat, la detenció del general Pinochet va canviar per sempre la idea de justícia internacional; va ser la primera vegada que es detenia a un excap de govern sobre la base del principi de jurisdicció universal i malgrat que va tornar a Xile lliure i sense condemna la seva detenció va marcar un fita important en la lluita pels Drets Humans. Pinochet va morir com a pròfug de la justícia, mentre la figura d'Allende creix cada dia més en l'admiració i el record dels que considerem que un desigual bressol no ha de comportar una desigual vida.

El cop d'Estat de fa 50 anys no va afectar solament a Xile i als xilens sinó que va tenir unes importants

conseqüències internacionals. Una d'aquestes repercussions va ser la imposició, de la mà dels EEUU, d'un sistema econòmic nou: el neoliberalisme dels Chicago Boys, inspirat per l'economista Milton Friedman, i que postulava un capitalisme lliure de la intervenció de l'Estat, amb privatitzacions massives (incloent les pensions), acomiadaments massius, retallada dels pressupostos nacionals, disminució de les polítiques socials, pujada de l'IVA, etc. Una política econòmica el resultat de la qual va ser un empitjorament de la situació econòmica general, amb un gran deteriorament de les classes mitjanes i treballadores. Malgrat tot, el neoliberalisme es va convertir, impulsat pels EEUU, en un model per l'exportació adoptat per molts Estats.

El cop d'Estat a Xile va ser també motiu de reflexió per les esquerres; especialment important va ser l'anàlisi que va fer el PCI, en concret en seu secretari general, Enrico Berlinguer en el sentit de constatar que no n'hi havia prou amb aconseguir un govern sorgit de la unitat de les esquerres, era necessari realitzar "un compromís històric" amb altres forces polítiques, en particular amb la Democràcia Cristiana, per assegurar la pervivència de la democràcia davant l'atac de les forces reaccionàries a les reformes econòmiques i socials. Berlinguer arribava a la conclusió que encara que els partits d'esquerra tinguessin una majoria de 51% en vots i diputats, aquesta majoria no seria suficient per garantir la supervivència del govern. Aquesta era una de les lliçons de l'experiència xilena.

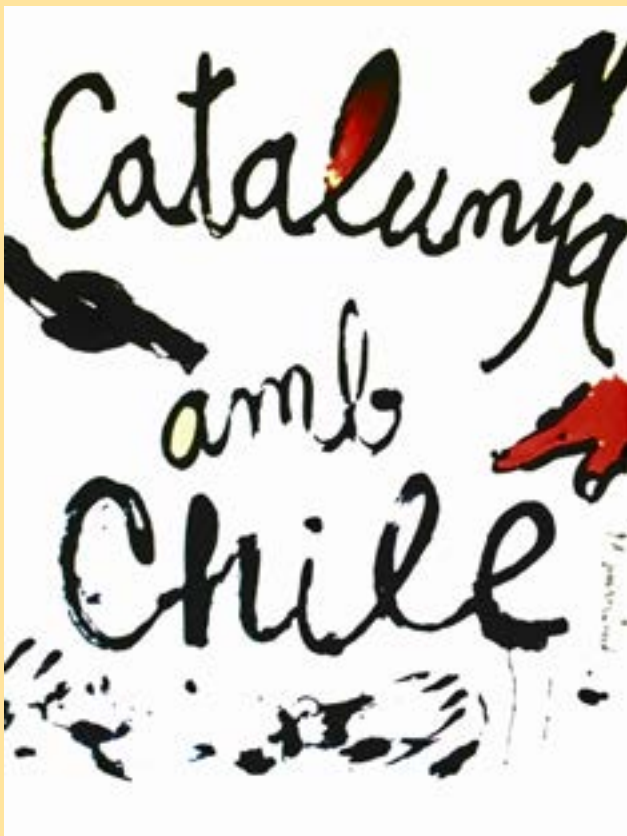
Catalunya va sentir com a pròpia la lluita del poble xilè, multiplicant la seva actitud d'ajuda als exiliats, mobilitzant-se en accions solidaries, organitzant tot tipus de col·laboració amb les forces democràtiques xilenes que van trobar en el nostre país, malgrat el franquisme, una fraternal base per desenvolupar la seva lluita contra la dictadura de Pinochet.

Aquest escrit està dedicat in memoriam a una d'aquestes persones, Robert Blasco, que va ser un exemple d'aquesta solidaritat i al qual els companys xilens sempre recorden amb admiració i agraïment. Aquesta solidaritat encara té avui la seva expressió, entre d'altres, en el Comitè Ciutadà per l'Homenatge a Salvador Allende de Barcelona i en el

Centre Salvador Allende de la mateixa ciutat, que cada any, l'11 de setembre, a la plaça Salvador Allende del Carmel realitzen un acte d'homenatge al president xilè, col·laborant a no deixar caure en l'oblit aquella esperança que fa 50 anys van encarnar Allende i la Unitat Popular.

“RETROBAMENT” ENTRE GUINOVART I XILE

Intervenció de Maria Guinovart 11 setembre 2014



El mes d'octubre de 2014, en una inauguració, Jordi Carrió em va dir que tenia a casa seva l'original del cartell "Catalunya amb Xile" que va fer Guinovart l'any 1986. Em va explicar que havia quedat amb el Guino que farien arribar aquest original a Xile quan s'hagués restablert la democràcia.

I ara havia arribat el moment del retorn. A partir d'aquí va començar el periple de fer arribar l'obra al lloc que li corresponia.

De la mà de l'Eduard, l'Elogio, l'Enrique, del Juan (que es va endur el Cartell sota el braç amb molta solemnitat i cura cap a Xile,) la peça ha arribat a bon port i ara està allà on li pertocava estar: a la Fundación Museo de la memoria y los derechos humanos.

Maria Guinovart

DES DE COLÒMBIA, ENTREVISTA A OSCAR RAMÍREZ DEL CSPP

Joana Conill

L'Oscar Ramírez és president del Comitè de Solidaritat amb els Presos Polítics de Colòmbia i la Joana Conill és sòcia de l'Associació Catalana de Persones Ex preses Polítiques del Franquisme i directora del documental de memòria "La cigüeña de Burgos".

L'entrevista va tenir lloc a la seu del CSPP, en ple centre de Bogotà, el 26 d'agost de 2023. Una oportunitat emotiva i reflexiva per estrènyer vincles entre el CSPP i l'ACPEPF, ambdues al voltant del seu cinquantè aniversari.

En el marco de una gira de incidencia internacional, a tu paso por Barcelona en mayo, conociste nuestra asociación. Fruto de ese encuentro nace esta entrevista. ¿Cómo podemos empezar?

Puedo empezar por presentarme para que las personas de Catalunya me ubiquen. Soy Oscar Ramírez, integrante del Comité de Solidaridad con Presos Políticos. Soy voluntario desde el año 2015 y desde hace ocho años trabajo en el Comité de Solidaridad, y bueno, actualmente soy el presidente del Comité.

Las dos organizaciones tenemos alrededor de 50 años, en contextos aparentemente diferentes, Colombia y Catalunya.

¿Cómo les contarías a nuestros lectores y a personas que tal vez no conozcan tanto el contexto colombiano, que es el Comité de Solidaridad con Presos Políticos?

El Comité es una organización que surge en 1973, de alguna manera tiene dos relatos. Un relato más popular en el que varias personas, iniciativas de familiares, organizaciones sociales, sindicatos, se ponen de acuerdo para apoyar a personas privadas de la libertad por motivos políticos en un contexto de mucha represión en Colombia. Ese contexto se da en los años setenta, en la evidencia de estados de excepción en los cuales el gobierno de la época encarcelaba a todas las expresiones políticas; pero al mismo tiempo Colombia es un país atravesado por un conflicto armado que ya casi llega a los 60 años, entonces buena parte de los dirigentes sindicales, populares, integrantes de organizaciones campesinas, de organizaciones cívicas, eran encarcelados por motivos políticos. Se les acusaba de "asonada" o de rebelión, de conspirar para transformar el orden constitucional vigente. Esas iniciativas de familiares constituyeron el Comité de Solidaridad. Pero también hay un relato o mito fundacional, y es que existe una anécdota en la que el famoso Premio Nobel, Gabriel García Márquez, de literatura colom-

biana, había sido criticado porque había donado parte de un premio que él había ganado a una organización de solidaridad de otro país, y le habían dicho que porque no lo donaba también en Colombia, que también se necesitaba. Entonces ganó un premio internacional y dijo dónenlo al Comité de Derechos Humanos de Colombia. Y le dijeron, pero aquí no hay ningún Comité de Derechos Humanos. Entonces él dice, pues créenlo. Y ahí el Comité recibe los primeros fondos para constituirse.

Ya luego el Comité se va transformando con la historia de Colombia. Ahí era un escenario voluntario, no tan como hoy profesional en los derechos humanos con personas que están dedicadas al ciento por ciento, sino que eran voluntarios, personas movidas por unos niveles de solidaridad muy altos, de empatía con las personas que desarrollaban luchas sociales en la época, y que también estaba compuesto por intelectuales de izquierdas de su momento, artistas, personas integrantes del taller "4 Rojo", que era un movimiento artístico que a través del arte y la cultura contrariaban el poder instituido y también denunciaban las violaciones de derechos humanos, los poetas, historiadores, abogados, familiares de presos políticos, etc. Todos ellos jugaron un papel importante en esa primera conformación del Comité de Solidaridad.

Entonces ese es el contexto, pero es una lucha contra el autoritarismo también. Yo cuando hablaba con los compañeros en Catalunya de la ACEPF les decía que la lucha, aunque fuera en contextos muy distintos de dictadura, bueno aquí estábamos en un estado de excepción en un contexto de conflicto armado interno, pero también era la lucha contra el fascismo, contra el fascismo de Estado. La derecha colombiana, admiradora de Franco, de Hitler, Mussolini, colaboracionista con las dictaduras del cono sur, pues era una lucha también por la dignidad de los derechos humanos, por la libertad de las personas.

Nuestra asociación tiene 50 años, en estos 50 años ha hecho varios virajes; del apoyo a las personas presas a la reparación de las personas ex presas, y ahora memoria histórica y lucha por la verdad y la justicia. ¿Cuáles han sido vuestros cambios clave en vuestro recorrido de cincuenta años?

Casi que década a década Colombia ha tenido transformaciones. Empezamos con una lucha de solidaridad con presos políticos por ir a huelgas, sindicatos, líderes populares. Pero en Colombia se fue transformando el movimiento social y también el contexto político derivado del conflicto armado.

En los años setenta, hacia finales de los setenta, se desarrolló lo que se llamaba el Estatuto de Seguridad. Lo que hacía ese estatuto es que las personas pudieran ser detenidas por motivos peligro-



Dani, Oscar i Joana

sistas si se sospechaba que esa persona tenía una ideología de izquierdas, y podía ser interrogada por militares, por una justicia militar, podían hacerse los juicios verbales de guerra, y entonces ahí había toda una violación al debido proceso. Entonces se empezó a enfocar mucho en las violaciones al debido proceso. Y entonces, más allá de una lucha solidaria por llevarle el libro a la prisión y

el periódico, de poder visitarlo, acompañarlo en las huelgas de hambre, etc., se pasó a defenderlo judicialmente; esta persona no cometió ningún delito, esta persona se rebeló contra el establecimiento pero no está cometiendo ningún delito. Y en el caso de aquellos que se habían rebelado contra el establecimiento y pertenecían a algún tipo de grupo insurgente, - porque hay que

decirlo, en Colombia en los años de los finales de setenta y ochentas, la opción para gran parte del movimiento social era pertenecer a estos grupos más radicales, y curas, estudiantes, intelectuales conformaron estos grupos -, muchos de ellos cuando caían en combate eran sometidos a tortura para sacar ventaja militar, para que de alguna manera develaran donde estaban sus compañeros. Y la lucha del Comité se convirtió no solo en la lucha por la libertad de las personas, para que tuvieran una mejor reclusión, sino también para que no les torturaran.

Luego vienen los ochenta, donde el conflicto se empieza a agudizar. Empezamos a hacer denuncias sobre los métodos de represión. El Comité edita un libro muy importante en la historia de los derechos humanos, que se llama "El libro negro de la represión", donde hace toda una recopilación de la represión desde el Frente Nacional hasta la época y la muestra con un nivel de sistematicidad. Eso hace que el Comité pase no solo a ser solidario con los presos y a pelear en los juzgados, sino que pasa a producir información. Y empieza a contrariar el relato estatal que dice, aquí no se violan derechos humanos, Colombia es una democracia. Pues se pone en cuestión esa democracia. Al punto que en los años ochenta se generan los primeros informes de tortura, con ayuda de Amnistía Internacional, se genera un peritaje de carácter científico con un caso que el Comité acompaña, de los estudiantes de la Universidad Nacional que son torturados. El presidente de la época dice, eso en Colombia no existe, vengan

Amnistía Internacional y verifique. Y vienen, y con ayuda de medicina legal pues establecen que sí existe. Y se genera un gran escándalo en el que el presidente acusa a Amnistía Internacional, y dice que son ONG al servicio de la insurgencia.

Entonces el Comité se fue transformando. Luego vienen todas las dinámicas del conflicto, la guerra tiene diferentes etapas. Una etapa en la que las insurgencias empiezan a hacerse muy fuertes, hacia finales de los ochenta. Había algunas insurgencias que en los ochenta negocian sus procesos de paz, el Comité de Solidaridad acompaña los procesos de paz y entiende que la lucha por la paz también es una lucha por la libertad de las personas privadas de la libertad. Porque en los procesos de paz se dan las amnistías y los indultos. Y que los procesos de paz abren la discusión a procesos estructurales en el país que permiten el respeto de los derechos humanos. Entonces en los noventa se da esa discusión pero, lastimosamente, en los noventa también se incrementa el fenómeno paramilitar. Y empieza la guerra sucia contra el movimiento social. Entonces el Comité una vez más empieza a acompañar a víctimas del paramilitarismo, a denunciar la incursión paramilitar en las distintas zonas del país. Y eso hace que muchas personas del Comité de Solidaridad sean desaparecidas, sean asesinadas o sean desplazadas.

En los años dosmiles, cuando se crean estos bloques paramilitares, muchas personas salen desplazadas de sus zonas o exiliadas

fuera de Colombia. Ahí el Comité empezó una lucha contra el paramilitarismo, ya no solamente era la cárcel, la libertad, los tribunales, sino combatir contra un enemigo que tenía una estructura armada paralela al Estado que se encargaba de su trabajo sucio. Y ya luego viene la época de los dosmil diez, más o menos, empieza un escenario del conflicto muy fuerte en Colombia. Y los escenarios de pedir medidas humanitarias y de luchar por un sistema carcelario más humano empiezan a cobrar vigencia, porque hay una gran cantidad de personas presas. Porque llega el gobierno de Álvaro Uribe y el gobierno de los Estados Unidos inicia su lucha contra el terrorismo y el narcotráfico y aquí empieza a haber mucha violencia. El Estado Colombiano empieza a bombardear los campos, entonces empezamos a pedir medidas humanitarias. Pero al mismo tiempo los EEUU asesoran la construcción de mega cárceles, similares a las cárceles del muro federal de prisiones norteamericano; y aquí se crea el modelo Heron, modelos carcelarios más violatorios de la dignidad humana. Y empieza a haber una gran disputa entre paramilitares e insurgentes, y al mismo tiempo a crearse estas grandes cárceles de máxima seguridad. Y entonces el Comité de Solidaridad empieza a enfocarse en pelear contra estas cárceles.

Y ya luego viene la época del dosmil diez hasta el dosmil veinte digamos, donde hay un ascenso de la lucha social y popular en Colombia porque los grupos paramilitares empiezan a neutralizarse, o a desmovilizarse, o a tener variaciones; ya no son un



Un mural protegido por la constitución

grupo unificado y centralizado, porque se acogen a una ley que se llama la Ley de justicia y paz, donde los bloques paramilitares se desmovilizan a cambio de unas penas alternativas. Pero el expresidente Alvaro Uribe los traiciona y traslada la cúpula de los paramilitares, la extradita, a los EEUU y aquí quedan las bases, los mandos medios. Algunos se reinser-tan en la sociedad y otros siguen la delincuencia, lo que nosotros llamamos los grupos sucesores del paramilitarismo, pero en aquella época les llamaban las "band crime", las bandas criminales. El gobierno les llamaba bandas criminales para quitarles el componente de paramilitares, para desligarse de la relación que tenían. Pero siguen teniendo una relación y una cooptación. Pero entonces viene una época en la que un poco esos grupos se desvertebran y empieza a ascender la lucha popular en las calles.

Viene el 2007, el 2010, vienen los paros estudiantiles universitarios. Y el Comité de Solidaridad empieza a ver que este tema de la movilización social, que siempre había acompañado a las protestas, debe hacerse de manera mucho más continua. Y empezamos a crear una iniciativa por allá por el año 2013, en el marco de lo que se llama el Paro Agrario, llamada la campaña "Defender la libertad, un asunto de todas", que es una red de organizaciones que acompaña las protestas. Entonces ya no solo se trataba de las cárceles, ya no solo se trataba del conflicto armado, sino también de acompañar a las personas en la defensa de sus derechos civiles y políticos en las calles. Y empezamos así a construir esta red que es muy importante.

Y en el año 2016 se firma el acuerdo de paz con las FARC. Y empieza un proceso muy impor-

tante en esa década de defensa de la paz. La paz como forma de terminar el conflicto armado y político, la paz como forma de liberar a los presos políticos, la paz como forma de proteger al campo, la paz como una posibilidad de defender los derechos humanos sin que se asesinen a los defensores. Porque el asesinato de defensores de derechos humanos en Colombia es una de las cosas más espeluznantes que puede haber. Entonces empezamos con esa lucha en esa década y nos tiene en la actualidad. Entonces ese ascenso social, esa lucha por la vida de los defensores de los derechos humanos y por la defensa de los mismos, nos trae del año 2020 al 2023, que es nuestra actualidad. Pasamos por una pandemia donde luchamos contra el autoritarismo sanitario y el derecho a movilizarse. Ocurren tres estallidos sociales, el del 2019, el del 2020 y el del 2023, y

el Comité de Solidaridad tiene un gran protagonismo acompañando las protestas. Hasta el punto que el año 2020 gana el premio nacional de derechos humanos y en el año 2021 la campaña "Defender la libertad, un asunto de todas", una iniciativa acompañada por nosotros, gana el premio nacional de derechos humanos por su acompañamiento a las protestas del Paro Nacional del 2021.

Entonces el comité ha ido mutando. Hoy tiene un equipo que ya no es solamente de voluntarios, nosotros tenemos un gran cuerpo de voluntarios, en seis ciudades de Colombia, en seis oficinas regionales. Los voluntarios tienen asambleas anuales que definen la política del comité. Tiene también un equipo de trabajo que se dedica a cosas para las que se requiere un nivel de profesionalismo; la atención psicosocial deben hacerla los psicólogos avalados con tarjeta profesional por el Colegio de psicólogos, hay una área psicosocial; los abogados que defienden a personas privadas de la libertad o representan víctimas deben ser titulados, hay una área jurídica. Como se vino el tema de la paz el año 2016 y se crea un sistema de justicia transicional, nosotros creamos un equipo de justicia transicional, que se encarga de representar a las víctimas de ejecuciones extrajudiciales, desaparición forzada, y se encargó de producir informes en clave de memoria para la Comisión de la Verdad que permitirían esclarecer las violaciones de derechos humanos cometidas en el contexto el conflicto armado. El comité tiene cincuenta años

y el conflicto sesenta. O por lo menos el conflicto más reciente, Colombia ha tenido once guerras civiles más su conflicto armado interno. Es un país que algunos dirían que se hizo a tiros. Entonces este grupo surge, pero al mismo tiempo hubo un gran asesinato de líderes sociales. Por eso se creó el programa de garantías para la paz, que son defensores que asesoran a personas defensoras de derechos humanos y líderes para aplicar rutas de protección, que brinda el estado, y rutas de autoprotección, generando talleres de protección. Hay también un área de trabajo histórica que aún sigue vigente que es el área de cárceles, voluntarios que van a las cárceles, visitan presos políticos. Pero que también luchan contra un sistema penitenciario muy fuerte y tratan de cambiar la política criminal y penitenciaria, porque no solo es la cárcel como estructura sino las políticas que la hacen.

El comité se transformó con la política de Colombia.

La Asociación Catalana de Personas Expresas Políticas del Franquismo mayormente está constituida por víctimas y familiares, y como tal el tema de la justicia es algo que está muy presente y es motivo de reflexión permanente. Dado que vuestra conformación es un tanto distinta, parte importante de vuestro comité está constituida por abogadas y abogados, me gustaría preguntarte cuál es vuestra idea de justicia.

La idea de justicia es una pregunta muy filosófica y difícil de resol-

ver. Nosotros tenemos el marco de la justicia transicional, pero no necesariamente responde a una sed de justicia particular de las víctimas. Yo podría ver la justicia desde muchísimos marcos. Desde el marco de la víctima que sufrió el conflicto armado, hay víctimas que dicen, mi justicia es que no vuelva a ocurrir lo que a mí me ocurrió, independientemente de que alguien pueda tener un beneficio judicial. Hay otros que dicen, no, lo importante es que se haga justicia social, que esa justicia social es la que nos permite a nosotros cerrar el conflicto. Hay otras que dicen, bueno justicia social pero los victimarios deben pagar.

Entonces la justicia para el comité de solidaridad es un debate complejo, permanente, transformador. Porque responde a los criterios, valores, éticos, políticos, del momento. En algún momento en Colombia rebelarse era justicia, rebelarse contra el orden injusto era justicia. En este momento justicia puede ser reconciliarse, y no una reconciliación obligada, sino encontrar ese camino. Eso puede ser lo justo con los que sufrieron durante cincuenta años. Entonces es muy complejo, me pone en una situación difícil. Ya tal vez más filosóficamente hablando, podríamos hablar de los motivos de la justicia, la redistribución. Es justo lo que hacemos y según que parámetro ético podríamos considerar justo lo que se hace, pero ya se pone uno académico y aburrido.

Lo que puede ser verdad y lo que puede ser justicia desde el punto de vista formal; desde el punto de vista formal los procesos judiciales pueden brindar un nivel de

justicia, si se quiere, en torno a generar algún tipo de satisfacción con la justicia formal. Pero los procesos de verdad van más allá, los procesos de verdad implican que uno pueda comprender que fue lo que ocurrió, que papel se jugó dentro de ese tipo de conflicto. A nosotros no nos gusta eso que se dice que la verdad es compleja y que todos somos víctimas y victimarios al mismo tiempo, cuando hay victimarios claramente definidos y donde hay víctimas claramente definidas.

Yo creo que el tema de memoria es fundamental. Porque muchas veces la justicia se queda corta, porque tenemos una visión de justicia formal en la que los estrados judiciales definen. Pero la verdad va más allá, la verdad permite que las personas no repitan los hechos, la verdad permite que las personas moral y políticamente sepan que eso pasó, y como pasó es posible que vuelva a pasar. Parte del éxito del fascismo y del nacionalsocialismo alemán, dice Primo Levi, es que la gente no pudiera contar lo que vivió a pesar de estar viva. No poderla contar, y no poder contar, y no poder decir esto ocurrió de esta manera, ese es el gran éxito del blanqueamiento y de borrar la memoria de las personas que están allí. Así el día de mañana nadie les diga que no lo deben decir, o la autocensura, porque para qué revivimos las heridas. Y es muy complicado. Creo que los escenarios de memoria colectiva donde se hable sin tapujos de que fue lo que ocurrió son los más importantes para que no vuelva a ocurrir lo que ya ocurrió de una vez. Porque si no es muy

probable que vuelva a ocurrir. Si tú no sabes que pasó vas a volver a repetirlo.

Nuestra organización tiene un gran reto por delante, el del relevo, pues nuestra media de edad es bastante elevada. Y, como muchas asociaciones memorialistas del Estado Español, está suscrita al término antifascismo y fascismo. Y tal vez es una dialéctica que la gente de veinte años no maneja tanto, de pronto habría que visitar el concepto fascismo y ver cómo se articula ahora. ¿Qué consejo nos darías para afrontar este reto que tenemos por delante de hacer que las nuevas generaciones sientan que es también su lucha?

Yo pertenezco a frutos de un debate similar. El Comité de solidaridad es una organización de hace cincuenta años, su nombre dice Comité de solidaridad con presos políticos. Y en principio, pareciera que su nombre es una camisa de fuerza. Lo primero que hay que pensar es que nuestro nombre no es una camisa de fuerza, nosotros trabajamos con protestas, con líderes, con cárceles, con justicia transicional, con víctimas de despojo, personas desaparecidas, etc. Es decir, nuestro nombre no debe ser nuestra cárcel, es decir, nuestra identidad es muy importante pero nuestra identidad no puede ser una cárcel. Y nuestras identidades se van transformando, ¿por qué digo que se van transformando? El discurso de la lucha contra el fascismo no es un discurso acabado, es un discurso que hoy es importante. Los nuevos fascismos están en ascenso en Europa, se disfra-

zan de izquierdas, se disfrazan de antiimperialismo, y están en todos lados, en América Latina los vemos. Creo que hay que renovar nuestros discursos sin que nuestro nombre sea una camisa de fuerza. Es decir, sin que las personas apelen a la identidad para no dar esos debates. Hay que ir allí. Eso primer consejo, nuestro nombre no debe ser una camisa de fuerza, es nuestra identidad, la debemos respetar, pero hoy tenemos unos nuevos retos.

La lucha contra el fascismo hoy tiene unos nuevos retos. Creo que hay que abrirse a nuevos formatos de memoria, el mundo hoy es un mundo digital, es un mundo que de alguna manera está cambiando con la fugacidad que antes tal vez no. Los procesos hoy, sociales y políticos, en un momento parecieran tener un gran desarrollo y luego dices, como todas las movilizaciones de tal año, hoy ya no significan nada. Creo que saberse relacionar con esa fugacidad, sin meterse en esa fugacidad, pero saberse relacionar con ella es muy importante. Saberla leer, como el que surfea en el mar que sabe leer cuando la ola viene para montarse en ella y cuando está calmado para no desgastarse. Más o menos eso creo que uno debería aprender. Y lo digo porque yo soy fruto de eso, o sea, yo soy de las personas de los últimos ocho años del Comité de solidaridad. Cuando yo ingresé uno ve a los personajes históricos, personas que llevan cuarenta años, treinta años en la lucha, y que han hecho todo como siempre lo han hecho. Y a veces las discusiones están en el tal vez yo quiero hacer esto de

una forma diferente. Y es como yo comprendo que mi lucha es la lucha de ellos, yo estoy parado sobre sus hombros, y aprendí de ellos pero también puedo hacer otras cosas en este nuevo contexto.

Entonces, hay que leer esa nueva realidad. Yo creo que Catalunya, y en general Europa, con el ascenso de los nuevos fascismos, de las derechas, deben volver a cosas importantes. Como hablarle a la gente excluida, no a las élites universitarias, que son las que más pueden hablarte con erudición del fascismo, pero que no lo viven. Y que dejan las luchas cuando no están ante las expectativas de ellos y de su realización personal. Yo creo que hay que hablarle a las bases, a la gente que vive el autoritarismo, a la gente que vive el verdadero fascismo. Claro, a los universitarios bienvenidos a la lucha, a los eruditos bienvenidos a la lucha, pero hay un montón de gente que se está quedando de lado. Y esa gente consume Tik Tok, Instagram, consume todas estas cosas y ahí es donde si la derecha y el fascismo nos están ganando.

Entonces yo creo que asociaciones tan importantes como la Asociación catalana de personas expresas políticas del franquismo tienen mucho que decir sobre la libertad, sobre luchar contra injusticias, sobre luchar por las personas que han sido excluidas por un modelo democrático injusto, pero hay que buscar los nuevos escenarios. Y tal vez a veces buscar que uno mismo no se convierta en la cárcel. Porque uno a veces no quiere salir y como

que se frena, y dice, no pero esto ya no es lo que hacemos.

Espero les sea útil, y claro, nosotros también aprendemos de ustedes. Yo le decía a Carles, vuestro presidente, que para mí era muy bonito escucharlo porque yo sentía conexiones con lo que decía. Es decir, que las luchas que él desarrolló allá yo las escuchaba de mis compañeros. Buscar a un compañero en la noche en la comisaría lo hemos hecho aquí, saber que ese que está allá es tu compañero pero no le puedes saludar porque lo puedes poner en evidencia lo hemos vivido aquí. Las dinámicas de la represión en los países son diferentes pero muchas veces tienen las mismas finalidades, ¿no? Y siento que sí que tenemos muchas coincidencias. Entonces era muy interesante escucharle, en el tema de memoria me parecía súper interesante tenían cosas súper chéveres que reivindicaban la lucha antifascista durante muchos años y que para nosotros es inspirador. A veces no necesitas meterte en las luchas y ser el protagonista de ellas sino inspirarlas, eso también es muy importante. Y creo que eso también es otro papel que juegan.

Estamos hablando de luchas de largo plazo, de luchas con historias de esperanza y con historias duras y difíciles, ¿a nivel personal y colectivo que os alienta a tirar adelante?, ¿cómo afrontas estas durezas que a momentos aparecen?

El tema de afrontar los momentos duros yo creo que a nivel colectivo es mejor siempre, yo creo que la política no es posible

si no es colectiva, sin un escenario colectivo, o comunitario si se quiere. Siempre creo que hay que buscarle salidas colectivas, en conjunto, a las situaciones. Momentos duros, pues claro, uno ha vivido, y siempre buscamos, tratamos, como de apelar a las raíces, a las inspiraciones. Y a pensar en que los momentos duros no siempre van a durar para siempre, es decir, que hay una posibilidad de que pasen, más allá en el futuro, o mediano, largo plazo. Y que uno se está preparando para ello, en que hay momentos en que uno resiste, en que uno avanza, puede retroceder pero sabe que ese retroceso no es eterno y que uno siempre ha de buscar las mejores formas de transformar las cosas. Creo que esa potencia creativa, colectiva, es la que hace que uno quiera seguir adelante. Muchas veces nos cansamos, muchas, hay días de estar trabajando mucho. Recuerdo que llevábamos tres meses de paro y seguíamos viendo muertos, y decíamos, de que está sirviendo lo que estamos haciendo, pero pensamos, esto tiene que acabar, estamos logrando cosas, hay que buscar salidas colectivas. Y eso lo mantiene a uno digamos como adelante. Siempre está la posibilidad de transformar las cosas, y yo pienso que la política es el terreno de lo impredecible, y de lo espontáneo. Es decir, la política siempre hace que todas las encuestas, todas las predicciones se rompan, y eso es lo que, yo soy lector de Hannah Arendt y ella habla de un acontecimiento, casi que de un milagro, y la política es de milagros. Nadie se imaginaba que el movimiento social y popular en Colombia fuera a tener el esta-

llido y el desarrollo que tuvo en el año 2021. Nadie se imaginaba que eso se fuera a transformar en la canalización de Gobierno. Podemos tener también tristezas, es decir, que las cosas no salgan como queremos, eso también. A veces yo soy un pesimista, a pesar de que parezca muy optimista, veo las cosas siempre trato de verlas de qué puede salir mal, pero que puedo hacer para que no sea tan malo. Entonces creo que la posibilidad de cambiar las cosas, y que la política es el terreno de lo imprevisible, ayuda a pensar en que no todo está dicho, no siempre el cuervo está amarrado, hay posibilidades de hacer.

Y para terminar, en la distancia fue un gran vendaval de esperanza ver la victoria de la izquierda en Colombia, ¿podrías contarnos que está suponiendo el gobierno del Pacto Histórico con Gustavo Petro de presidente?

Cuando estaba allá, en Barcelona, era precisamente el momento en que VOX había tomado varias alcaldías en las elecciones municipales y habían anunciado nuevas elecciones presidenciales. Para nosotros es importante ver lo que pasó. Y sí nos hacía pensar cosas. Yo decía, la experiencia de ustedes para nosotros es muy importante por una cuestión, ¿cómo es posible que logre la derecha, en algún momento, capitalizar y mostrar como enemigos del pueblo a personas que están hablando de los derechos de las personas, a alguien que está discutiendo por los derechos de la mujer la presenta como enemiga de las mujeres? Y eso nos

hacía pensar a nosotros también en que cuando asciende Gustavo Petro al gobierno formal, pues no se transforman las estructuras del poder inmediatamente. Es una oportunidad, una posibilidad, y una posibilidad siempre va a favorecer a quien tenga la capacidad de capitalizar. Es decir, quien tenga la capacidad de mover, de torcerle el cuello al sistema cuando se presenta una oportunidad, la audacia de lograr eso. Petro es un tipo audaz, juega con los símbolos y su llegada al poder creo que llenó de esperanzas a muchos. Lastimosamente creo que a un año muchos ya se están desencantando, creo que se crearon unas altísimas expectativas. Pero era previsible que no fuese tan fácil. Es decir, Colombia ha construido su sistema legal, político, sus medios de comunicación y culturalmente, para no cambiar. Existe un hartazgo en la sociedad en general, pero cambiar las estructuras de poder a través de leyes en el Congreso es muy difícil, porque tienes un Congreso con un sistema jurídico completamente cerrado. Pero además tienes un Congreso que puede fácilmente bloquearte la ley. Tienes unos medios de comunicación que están difundiendo mentiras o verdades a medias. Y al mismo tiempo, tu movimiento social es un movimiento social difuso.

Una cosa que también muestran las elecciones en el Estado Español y que me ratifica mi lectura sobre Colombia es que es importante volver a tener bases populares organizadas que potencien los escenarios políticos. Quienes capitalizan como el PP y el PSOE

las elecciones tienen estructuras de partido y representación de bases sociales. Nosotros vivimos las épocas del 15M, de los movimientos sociales, el movimiento social sin estructura, la horizontalidad, pero también muchas veces muy gaseoso, muy difuso y sin elementos de democracia interna clara. Y en Colombia el Pacto Histórico replica eso, no tiene elementos claros de democracia interna, no tiene escenarios de definición y a pesar de que tenemos un presidente y una vicepresidenta y algunos representantes del gobierno que reflejan a su pueblo, la verdad es que gran parte del pueblo se ve reflejado en ellos pero no en otros sectores que están en el gobierno. Si tuviésemos mayor nivel de organización y un mayor movimiento con raíces organizadas tal vez hoy la historia sería diferente, podríamos defender las reformas en el Congreso y en las calles de una manera distinta. Creo que el gobierno de Gustavo Petro es una posibilidad y va a durar hasta donde la podamos aprovechar. Puede ser una posibilidad de potenciar las luchas sociales, es decir, en cuatro años tal vez cambie el gobierno de Gustavo Petro, pero ya han sentado unas luchas que no sean fáciles de transformar para la derecha. Y que nosotros, si el gobierno de Gustavo Petro lo permite, tener un pueblo que se ha empezado a organizar y a generar procesos organizativos. Su gobierno ha tenido cosas muy interesantes, ha generado una cumbre campesina, una reunión de buena parte de los sectores campesinos, una cumbre coca-lera, van a haber otras cumbres, su plan de desarrollo se hizo tra-

tando de tener diálogos abiertos, una especie de asambleas populares. Lastimosamente tuvo dificultades, porque no tenía buen método de recolección de los resultados de las discusiones, no era fácil llevar las expectativas de estas asambleas populares, por decirlo de alguna manera, se llamaban los diálogos vinculantes para construir el plan de desarrollo, no era fácil traducirlos en un documento. Pero creo que es un cambio. Vendrán todos los temas difíciles de cambiar, redistribución de la riqueza, sociales, pero allá van las primeras reformas que ya se hizo, reforma de la salud, reforma laboral, reforma educativa; luego vendrán reformas de carácter democrático, que tienen que ver con garantías a la

protesta, reforma electoral, y hay otras que tienen que ver con el sector defensa, que aquí es muy complejo, y reforma policial, en los que hay agridulces porque hay cosas interesantes y otras que son preocupantes. Las fuerzas militares en Colombia son un sector real de poder que no necesitan estar en el poder para tener poder. Vamos a ver si Gustavo Petro tiene la legitimidad para poder lograr esas transformaciones. Y su ambición más grande, que es la paz total con todos los grupos, que tiene dificultades de método y jurídicas en establecer y esclarecer quienes son los responsables de construir estos grupos paramilitares y estas economías ilegales, desde el estado y desde sectores privados eco-

nómicos muy fuertes. Y como estas organizaciones al aplicar los sistemas de justicia pues van a decir la verdad, que incentivos tienen para hacerlo. Es todo un reto. Si logra desmovilizar una parte de esas fuerzas ilegales y hacer acuerdos de paz con fuerzas insurgentes como el ELN y la Segunda Marquetalia, y una zona gris compleja de manejar que son algunos grupos de disidencia de las FARC, - que tienen dinámicas insurgentes, pero también tienen dinámicas del control cocalero que no son tan fáciles de caracterizar. Entonces los retos de Gustavo Petro son muy grandes pero hay personas verdaderamente interesadas en afrontarlos.

Muchísimas gracias.



Tot el CSPP amb la Dani.

DUES DICTADURES I DUES EXHUMACIONS

Enric Cama

Els que ens vam criar lligats a l'escola franquista no oblidarem mai els dos retrats que presidien les aules, un a cada costat de la creu: la imatge del "Caudillo Franco" i la d'un jove amb camisa blava que no sabíem gaire qui era però que intuïem que devia ser algú també important. Amb el temps vam saber que era un tal José Antonio Primo de Rivera, fundador de la Falange, aleshores el partit oficial del règim i única força política oficial. També que era fill del general Miguel Primo de Rivera, que havia dirigit el país de manera dictatorial entre 1923 i 1929, després d'un pronunciament militar realitzat des de Barcelona amb el consentiment del rei Alfons XIII. Precisament ara fa cent anys d'aquella primera dictadura.

Quan, més endavant, en el programa escolar vàrem tenir una assignatura que rebia el nom de FEN (Formación del Espíritu Nacional) ja ens vam informar a bastament de la personalitat d'aquell jove, que havia estat afusellat durant la guerra pels republicans i envoltat d'una mitologia, sobretot pel que fa a la seva exhumació i trasllat del cadàver a peu d'Alacant a l'Escorial, que als nens que encara érem no deixava d'impressionar-nos. Recordo que els nostres pares ens advertien, amb la prudència que aconsellaven

els temps, que era un personatge històric del règim i per tant no hi havia cap motiu per considerar-lo una figura a valorar positivament.

José Antonio Primo de Rivera, va ser efectivament un personatge curiós, molt influenciat per la trajectòria del seu pare i molt convençut que s'havia comés una injustícia amb la manera en que el rei s'havia deslliurat del dictador. Sempre va defensar la dictadura del pare i la bona relació mantinguda amb Mussolini. Aquesta influència del feixisme italià va portar-lo a fundar Falange Española, amb un ideari contra els polítics, el sistema liberal, el catalanisme, el nacionalisme catòlic, etc.; tot plegat les bases sobre les que Franco aixecaria poc després la seva dictadura. Entre els generals Miguel Primo de Rivera i Francisco Franco, entre les dues dictadures, van governar Espanya durant 43 anys i és innegable que van deixar una petjada que encara avui es reconeix.

La primera en el temps de les dues dictadures, la del general Miguel Primo de Rivera, no ha tingut el ressò negatiu que tindrà la dictadura de Franco. No és que no desenvolupés una important repressió sobre la part de la població contrària a la dictadura (va arribar fins i tot a tancar el camp del Barça), però sens dubte la mag-



nitud del terror instaurat per la segona dictadura, la del general Franco, va ajudar a considerar la de Primo de Rivera com a "dictablanda" tot i que va suspendre el règim constitucional, va liquidar el sistema polític de la Restauració, va reprimir les llibertats, etc.

Hi ha diverses causes que expliquen la dictadura de Primo de Rivera: la situació de violència al carrers i al camp, sobretot a Andalusia; el pistolerisme de la patronal, especialment a Catalunya, que feia així front a un moviment obrer cada cop més fort i organitzat; un moviment catalanista cada vegada més popular; el conflicte del Marroc, que semblava abocat a un desastre després que

el juliol de 1921 l'exèrcit patí una humiliant derrota a Annual amb el resultat de 12.000 soldats espanyols morts. Aquesta derrota tindrà unes conseqüències històriques importants a resultes de l'informe que el general Juan Picasso va elaborar sobre les causes del desastre. L'informe apuntava a responsabilitats importants d'alts comanaments de l'exèrcit i fins i tot es va estendre la idea de que el rei també hi estava implicat. L'informe Picasso es considera l'origen del deteriorament de la dictadura de Primo, de la posterior caiguda d'Alfons XIII i dels fets que van venir a continuació: la II República i la guerra civil.

El fill del dictador, José Antonio Primo de Rivera, va tenir en la història del país un paper que fou sobredimensionat pel propi Franco. No va ser mai una figura rellevant però Franco en va fer un mite per utilitzar la seva imatge al servei de la seva dictadura. En la creació del mite de José Antonio i la seva figura en la constel·lació franquista, s'ha de situar l'exhumació, al final de la guerra, de les seves restes i seu trasllat, a peu, a l'espatlla de falangistes, des d'Alacant fins el Monestir de Sant Lorenzo del Escorial. Un autèntic aquelarre necrològic imitant l'increïble recorregut que va fer a principis del segle XVI per una part del país la reina Juana amb el cadàver de Felipe el Hermoso, fet que va quedar gravat com un dels episodis tragi-còmics de la nostra història.

Però el ball de cadàvers no s'havia acabat, i passats els anys vam assistir a una altra exhumació, en aquest cas que tancava l'etapa iniciada el 1939, la de la dictadura del general Franco. La mort de Franco el 1975 no va significar la fi absoluta del franquisme. L'herència de la dictadura franquista va ser molt llarga i la seva influència profunda, tant profunda que encara avui ressonen en algunes formacions polítiques, com VOX, clarament les seves notes. Durant la Transició, i fins i tot més tard, quan Espanya començava a gaudir de llibertats democràtiques, algunes estructures de l'Estat mantenien encara actituds franquistes, com en la Justícia, o, en els primers temps de llibertats, la mateixa policia no havia canviat gaire les maneres de fer de la dictadura. Lentament, però, les coses es van anar situant d'acord amb la realitat lluny de situacions pròpies del passat i de nostàlgies dels temps perduts. Malgrat tot, a Cuelgamuros quedaven la tomba del "Caudillo" i la de José Antonio, com si tots dos fossin sentinelles d'una altra època.

Finalment, el 15 de febrer de 2019 el govern de Pedro Sánchez va aprovar l'exhumació i reubicació del cadàver de Francisco Franco. A partir d'aquell moment es va iniciar una batalla amb el cadàver de Franco com a protagonista. Els seus partidaris van lluitar perquè els tribunals anul·lessin l'acord del govern, o si això no era possible, que fos traslladat a la catedral

de l'Almudena, qüestió aquesta que va ser rebutjada, proposant definitivament el govern que les restes del dictador fossin traslladades al cementiri de Mingorrubio, situat al districte madrileny d'El Pardo. Finalment, el 24 d'octubre de 2019, amb una expectació màxima i amb 500 periodistes acreditats, es va procedir altra vegada a l'exhumació de les restes de Francisco Franco, esperem que definitivament.

Però quedaven les restes de José Antonio, unes restes viatgeres. Primer, i un cop afusellat, van ser depositades en una fosa comuna de la Sacramental de Florida Alta (Alacant), el 1938 van ser traslladades a un nínxol del cementiri alacantí de Nostra Sra. dels Remeis i un cop acabada la guerra, el 1939, les restes foren traslladades al Monestir de l'Escorial, i, des de 1959 ocupaven un lloc preminent a la basílica de la Vall de Cuelgamuros. Finalment (?), i per decisió de la família, les restes reposen al cementiri de Sant Isidre, a Madrid, des del 24 d'abril de 2023, en un trasllat fet discretament i només "amenitzat" pels aldarulls que a la porta del cementiri van protagonitzar un grup de simpatitzants del fundador de la Falange.

Dues dictadures i dues exhumacions que han marcat la història d'Espanya dels darrers cent anys. Esperem que descansin definitivament.

RECORDEM AL NOSTRE SOCI FUNDADOR, ALFONSO CARLOS COMÍN

va néixer fa 90 anys a Saragossa el 9 d'agost de 1933



Militant del Frente de Liberación Popular, després del Front Obrer de Catalunya (#FOC), i de l'Organización Comunista de España-Bandera Roja (#OCE-BR), va fundar el 1974 Bandera Roja de Catalunya, que poc després s'integrà en el Partit Socialista Unificat de Catalunya (#PSUC). El 1973 creà el moviment Cristians pel Socialisme juntament amb Joan Nepomucè García-Nieto, i fou amb aquest darrer una de les figures assenyalades, en el si del PCE-PSUC, dels catòlics marxistes (Cristianos en el partido, comunistas en la Iglesia, 1977).

El 1980 fou elegit diputat al Parlament de Catalunya per les llistes barcelonines del PSUC. No va poder prendre possessió de l'escó, atès que morí el juliol de 1980 després d'una llarga malaltia.

.....

«Si analitzem a fons les actituds "radicals" de cristians i comunistes, entenent per "radical" el seu sentit etimològic, veiem una gran quantitat de coincidències. En veritat, ens separen més els conceptes sobre el "més enllà" de la mort que no pas els altres, que en el seu estricte sentit bíblic són ben revolucionaris».

Robert Blasco. Viure amb els ulls i el cor ben oberts.

EN RECORD DE LA ROSA TORAN



Tot just han passat dos mesos del traspàs de la nostra companya Rosa Toran i el seu buit encara es fa més evident ara, quant estem començant a programar les activitats pròpies del nou curs escolar després de la necessària parada de l'estiu. La seva constant, llarga i permanent dedicació a l'Amical de Mauthausen es fa evident en cada un dels temes que abordem i la seva mirada crítica, el coneixement i mestratge son aportacions de la Rosa que es fan impossible de suplir i de substituir.

La seva intensa, voluntària i compromesa trajectòria dins de la nostra associació la va portar a assumir la presidència després de la mort de l'últim president deportat, el Jaume Álvarez, en un moment que encara era molt recent el trasbals que va suposar la impostura de l'Enric Marco. Neboda del deportat assassinat a

Gusen, el manresà Bernat Toran, sota la seva presidència -superant dificultats i alguna incomprensió- es va garantir la continuïtat de l'Amical i es van posar les bases d'una transició generacional cap a una etapa, per l'inexorable pas dels temps, on va anar desapareixen la veu dels supervivents.

La Rosa va impulsar, entre d'altres actuacions, un treball sistemàtic en tots aquells aspectes que afavorien el coneixement de la deportació republicana en el context històric de la Segona Guerra Mundial i va dedicar esforços personals ingents per difondre aquella memòria, com ho evidencien les nombroses publicacions: edicions de memòries, biografies, exposicions, articles d'opinió,... sense oblidar, també, l'important valor patrimonial de l'Amical, renovant la biblioteca i classificant els fons arxivístic, al que va dedicar moltes hores de treball

La procedència professional de la Rosa va ser clau per potenciar la necessària presència de l'Amical, curs rere curs, als centres educatius, amb la programació d'activitats, l'assessorament a docents i estudiants i afavorint la seva presència als actes commemoratius de l'alliberament del camp de Mauthausen. La divulgació entre la joventut era una de les seves preocupacions, però sempre amb l'objectiu explícit de aportar coneixement, pensament crític i

rigor a cadascuna de les actuacions desenvolupades.

Tota això no s'entendria, però, sense un aspecte que voldria destacar de la Rosa: la seva visió internacionalista de l'acció militant de la memòria democràtica i també la de la necessària confluència amb les entitats de memòria, de llarga trajectòria, amb orígens a la lluita democràtica durant la Dictadura. Això explica la vinculació amb l'Associació d'Expressos Polítics del Franquisme, la confluència en la creació i participació dins l'Ateneu de Memòria Popular amb la finalitat de coordinar, potenciar i concretar accions de memòria col·lectives i que transcendeixen a l'actuació i objectius propis i particulars de cada associació.

Com ja he dit en altres ocasions, el legat de la Rosa és immens i la seva tasca a l'Amical de Mauthausen ens ha marcat un camí clar pel qual transitar a les persones que hem compartit amb ella, al sí de la Junta de l'Amical, temps, esforç i projectes. Aquest és el nostre compromís, continuar aportant coneixement i difondre la memòria de la deportació dels republicans i republicanes als camps nazis, amb un clar objectiu de prevenció cara al futur i a les noves generacions.

Juan M. Calvo Gascón
President Amical de Mauthausen i altres camps.

ENS HA DEIXAT LLUM VENTURA, DONA, FEMINISTA I LLIBERTÀRIA



Autoria foto: Toni Sánchez Poy. EL LOKAL.

El passat 9 de juliol, als 82 anys, va morir Llum Ventura Gil, una activista incansable.

Nascuda el 1941 a Barcelona, néta i neboda d'anarquistes, es va vincular a l'activisme feminista el 1972, en ser conscient de la impotència que pateixen les dones que volen avortar. Va participar a la campanya "Jo també sóc adúltera", i el 1975 va crear la perruqueria La Mar, darrere el Museu Picasso, on en lloc de revistes del cor les dones del Gòtic tenien una petita biblioteca al seu abast, i des d'on s'assessorava sobre com avortar clandestinament però amb seguretat a les que ho havien de menester. Més

tard aquesta perruqueria feminista tindria continuïtat a La Pelu, que també va dur a Sarajevo en acabar la guerra dels Balcans.

El 1997 es va crear l'associació "Dones del 36", de la que en formà part, amb l'objectiu de deixar constància del paper actiu que van tenir les dones defensant la llibertat i la democràcia durant la guerra d'Espanya i el franquisme. Van transmetre el seu testimoni a l'alumnat de molts instituts, participant en nombroses entrevistes i taules rodones, fins que es van dissoldre el 2007.

La Llum també va col·laborar en una vintena de col·lectius i entitats de Ciutat Vella, des de

les Putas indignadas al Sindicat d'Habitatge del Raval, reivindicant l'espai públic per als veïns i participant en les concentracions contra els desnonaments, on se la podia veure pentinant a les veïnes mentre esperaven que aparegués la policia.

També va participar a les institucions, essent Regidora de districte a l'Ajuntament de Barcelona, moment en que el PP va demanar la seva dimissió per donar suport als maners.

Dona, feminista i llibertària, així va titular la seva autobiografia, ara ens toca a nosaltres reivindicar un espai amb el teu nom.



Amical de les Brigades Internacionals

UN PROJECTE EDUCATIU I UN MURAL

Eduard Amouroux



Un dels objectius clau per l'Amical de les Brigades Internacionals de Catalunya és la difusió entre les noves generacions del que van ser i van significar les brigades internacionals a la Guerra d'Espanya (1936-1939); poder fer-ho dintre d'un projecte educatiu de l'Institut Quatre Cantons del Poblenou va ser una gran oportunitat que va culminar amb la realització d'un mural, al Passeig de Circumval·lació al costat del Parc de la Ciutadella, que reproduïx el pas dels brigadistes que s'acomiadaven pels carrers de Barcelona. La magnífica foto de Henry Buckley, periodista i fotògraf anglès, recull l'efervescència del moment, com unes

dones llençaven flors al pas d'aquells homes vinguts d'arreu per defensar el poble espanyol del feixisme, i que a l'octubre de 1938 els desmobilitzaven. Molts dels seus companys havien quedat enterrats en terra espanyola, havien fet el més alt sacrifici que hom pot fer, donar la vida per allò que volien salvar.

En Rock Blackbock és un muralista compromès amb la recuperació de la memòria democràtica, autor d'un bon grapat de murals arreu de Catalunya que té com objectiu la plasmació mitjançant una tècnica d'altíssim nivell a diferents parets del país, de fets que van des de personatges entranyables a escenes de la vida quotidiana dels pobles; ha fet un

pla de realització del seu art a diferents punts de la nostra geografia, recordant fets de la nostra recent que mai hauríem d'oblidar.

A l'octubre de l'any 1938 a l'Espluga de Francolí l'exèrcit de l'Ebre que estava encara lluitant per aturar l'avanç de les tropes franquistes, va retre homenatge a les Brigades Internacionals que Negrín havia proposat a la Societat de les Nacions retirar de la guerra, comptant que l'altre bàndol faria el mateix amb els milers de soldats alemanys i italians que hi participaven. Com ja sabeu l'exèrcit colpista no va prescindir de la cooperació d'Alemanya, ni d'Itàlia. A l'Alberg de l'Espluga, en Roc ha fet un mural a la façana exterior a partir de la

foto emblemàtica del brigadista que en l'acte de comiat aixeca el puny. Potser era un brigadista italià, la investigació ha començat i aviat sabrem qui era aquest personatge que va quedar immortalitzat per al futur.

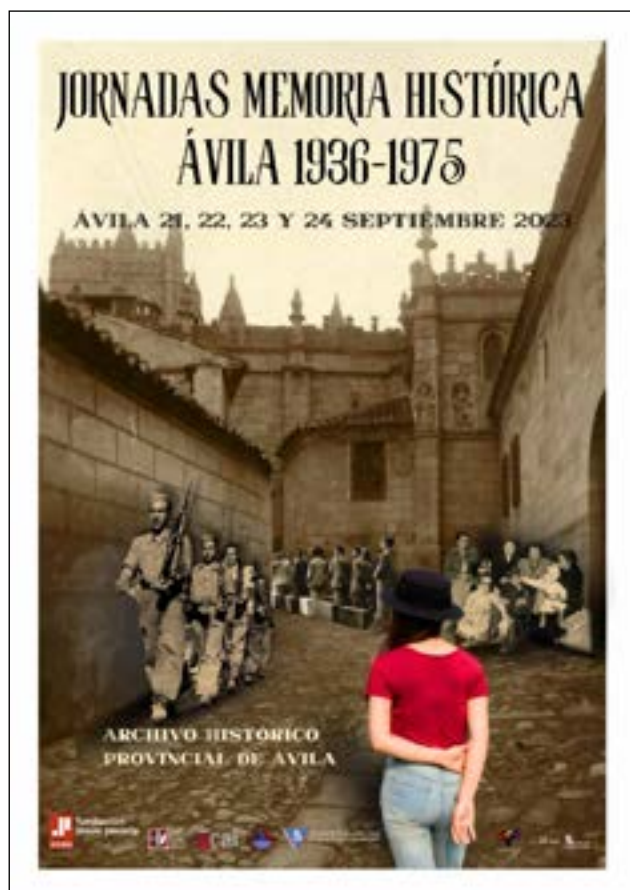


Activitats com la de l'Institut Quatre Cantons del Poblenou serveixen perquè una història heroica, però mal coneguda, arribi a les noves generacions d'estudiants i més enllà a la nostra societat actual. És evident que té la seva incidència aquesta difusió perquè el mural va ser vandalitzat a les poques setmanes per aquells que miren la nostra història recent amb l'odi, aquells que no volen recordar el cop d'estat

de 1936 i la repressió de la dictadura posterior.

La solidaritat que representen les Brigades Internacionals, compostes per persones vingudes de 52 països a lluitar per defensar el govern legítim de la II República

desperta encara l'odi i la rancúnia dels feixistes que, ara per ara, sembla que estan tornant arreu d'Europa i que fan més necessari que mai que la ciutadania digui alt i fort i sense cap dubte: **"NO PASSARAN"**.





L'ENLLAÇ. BUTLLETÍ DE L'AMICAL D'ANTICS GUERRILLERS DE CATALUNYA

MEMÒRIA I TURISME: OPORTUNITATS I RISCOS

Raül Valls

Memòria i turisme són una parella complicada. Fins i tot provoca escàndol en algunes persones que veuen irreverent que els llocs de memòria puguin ser objecte d'ús turístic. Però la realitat és més complexa i tot comença en el moment en què es van senyalitzar i museïtzar espais memorials per, precisament, ser visitats. Quelcom, no ho oblidem, pel que hem lluitat des de les associacions. Entre els primers més destacats els de la Batalla de l'Ebre i els de la Retirada republicana a principis dels 2000. Ja fa vint anys d'això i durant aquestes dues dècades, amb la constitució del Memorial Democràtic i l'impuls de les entitats, s'ha desenvolupat una extensa xarxa de llocs de memòria. Per tant, en el moment en què aquests indrets es van organitzar per ser visitables esdevenien susceptibles d'ús "turístic".

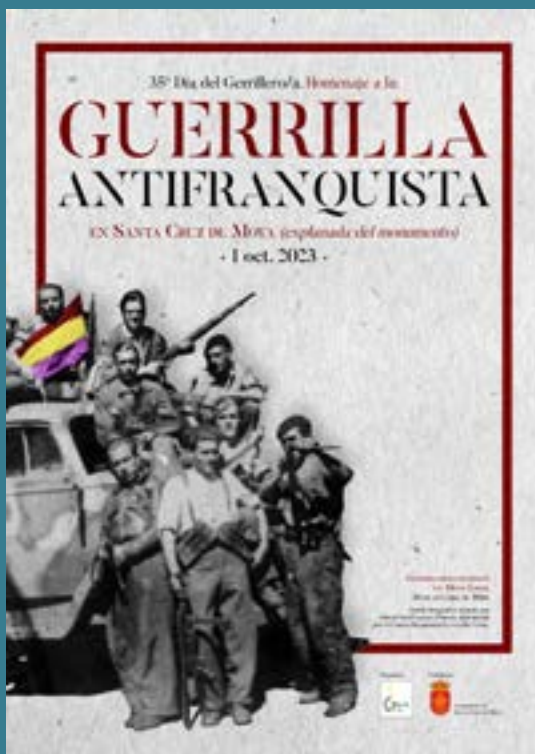
Més enllà dels prejudicis actuals cap al terme "turisme" i que sembla que ja ningú vol ser "turista", des del moviment memorialista ens cal un esforç per no quedar-nos al marge d'un debat i unes dinàmiques que estan en marxa i on tenim hi molt a dir. El turisme de memòria té potencialitats evidents. Ens permet adreçar-nos a un públic més ampli, que té inquietuds pel passat recent, però que difi-

cilment acudirà d'entrada a una xerrada, una exposició o empenirà aprofundides lectures sobre el tema. Un públic en molts casos intergeneracional, i que ens apropa a gent jove més enllà de l'àmbit estrictament escolar. Per tant, ens obre un ventall de possibilitats molt gran i ens interpel·la a fer un esforç pedagògic per interessar a moltes més persones i sobretot transmetre els coneixements històrics i els valors democràtics vinculats a les lluites i als fets succeïts en aquells indrets.

Per altra banda, hi ha riscos i no menors. La banalització dels fets i l'aparició de dinàmiques mercantils amenacen els llocs de memòria quan esdevenen mers "atractius turístics". No posaré com a exemple les bateries antiaèries del Carmel, ja que a part de com s'ha manipulat políticament el tema, la massificació i els problemes de convivència amb els i les veïnes no tenen res a veure amb el valor memorial de l'indret. Sí que cal estar atents, en canvi, al fenomen de les "recreacions", vinculades a la guerra on els elements d'espectacularització militar poden acabar fent invisibles les raons que van motivar aquelles batalles i caure en els manits discursos que tant coneixem sobre "les maleïdes guerres", i l'equidistància dels que proclamen una sort de "caïnisme ibèric" i que "tots vàrem ser culpables".

També cal estar atents a evitar relats memorials centrats exclusivament en les "víctimes" i els seus patiments. Molts cops aquesta insistència serveix per amagar que les persones que van acabar sent "víctimes" abans van ser militants polítics compromesos, activistes socials i culturals o resistents antifeixistes que van agafar les armes. No podem permetre que en nom d'una suposada "pau" i de "falses reconciliacions" es despolititzi la memòria i s'invisibilitzin les raons de fons que van dur als conflictes i els genocidis. En l'àmbit mundial ens ha de preocupar com des de webs de viatges com "Lonely Planet" promouen llocs memorials com Auschwitz, Hiroshima o l'Illa de Robben (on va estar empresonat Nelson Mandela) i que un criteri de prestigi sigui "ser declarat patrimoni cultural de la UNESCO" com ja s'està postulant l'Escuela Mecánica de la Armada (ESMA) de Buenos Aires. Per tant, els activistes de les entitats memorials, també molts cops sent "turistes de memòria", som els primers interessats en obrir espais de reflexió, debat i proposta sobre aquestes qüestions.

Aviat el centre d'investigació en turisme crític, Alba Sud, publicarà un informe sobre "Turisme i memòria" on diverses persones col·laborem per generar un coneixement i una posició ètica que permeti a les administracions locals, centres d'estudis comarcals, entitats culturals i esportives, empreses, guies i oficines de turisme, etc. dur a terme una gestió dels llocs de memòria basada en bones pràctiques. El turisme, sobretot el de proximitat, és una bona oportunitat per desenvolupar nous models d'oci i descans èticament compromesos amb la cultura i el nostre passat recent i també ho és pels que volem fer difusió de la memòria democràtica a un públic més ampli. Però això no serà possible sense una implicació activa i vigilant de les nostres entitats, del món acadèmic i de les institucions públiques, per garantir que la transmissió de la memòria històrica estigui al servei de la millora democràtica de la nostra societat i no dels interessos comercials de les grans corporacions turístiques.



EL RACÓ DE L'ARXIU

**27 DE SETEMBRE DE 1975
LES CINC DARRERES EXECUCIONS DEL FRANQUISME**

Juan Paredes Manot -Txiki-, Ángel Otaegi, José Luís Sánchez Bravo, Ramón García Sanz i José Humberto Baena Alonso

Contraportada de Llibertat, Butlletí interior d'informació de la Associació Catalana d'Ex-presos Polítics i socials N° 2 Octubre 1976

